

Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo
ministerija

Pagrindiniai klausimai:

- Kas dalyvauja socialiniame dialoge švietimo temomis Lietuvoje?
- Kokią veiklą vykdo švietimo darbuotojų profesinės sąjungos Lietuvoje ir kitose šalyse?
- Kokias funkcijas atlieka švietimo darbuotojų asociacijos ir švietimo tarybos Lietuvoje ir kitose šalyse?

SOCIALINIS DIALOGAS ŠVIETIME: KAS? KĄ? KAIP?

Socialinis dialogas – tai socialinių partnerių bendradarbiavimas. Jis gali egzistuoti kaip trišalis procesas (oficialiai dalyvauja ir valdžios institucijos) arba kaip dvišalis darbuotojų ir darbdavių (arba profesinių sąjungų ir darbdavių organizacijų) procesas.

Pagrindinis socialinio dialogo tikslas yra skatinti bendro sutarimo paieškas ir demokratinį pagrindinių suinteresuotų šalių dalyvavimą. Nacionaliniu lygmeniu socialinis dialogas yra neįkainojama priemonė spręsti socialines ir ekonomines problemas, plėtoti gerą ir perspektyvią viešąją politiką, siekti bendro sutarimo, stiprinti socialinę taiką, stabilumą ir skatinti ekonominę pažangą.

Socialinio dialogo pavyzdžiai yra keitimasis informacija, atviros diskusijos, susitarimai (trišalė diskusija), keitimasis nuomonėmis, konsultavimas ir derybos.

Vykstant socialiniam dialogui švietime mokinių, mokytojų, mokyklų vadovų ir mokyklų interesams paprastai atstovauja švietimo darbuotojų profesinės sąjungos, švietimo darbuotojų asociacijos arba švietimo tarybos.

Pasaulinėje praktikoje pastebima, kad dažniausiai švietimo darbuotojų profesinės sąjungos remia mokytojų kvalifikacijos tobulinimą, organizuoja mokymus, seminarus ir konferencijas mokyklų atstovams, kolektyviai derasi su darbdaviais, bendradarbiauja su valdžia ir kitomis profesinėmis sąjungomis dėl pagalbos ir reikiamos informacijos pateikimo bei darbo sąlygų savo nariams, taip pat teikia savo nariams patarimus ir konsultacijas, teisinę ir profesinę pagalbą, reikiamą informaciją dėl darbo užmokesčio, dėl darbo valandų reguliavimo, per didelio darbo krūvio sumažinimo, pensijų problemų sprendimo, psichologinės darbo aplinkos, politinių ir ekonominių tendencijų švietimo srityje, leidžia žurnalus apie pagalbą mokymo praktikoje, nagrinėja disciplinos ir mokytojų kompetencijos klausimus.

Švietimo darbuotojų asociacijos ir švietimo tarybos rūpinasi mokytojų profesionalumu ir mokytojų profesijos prestižo kėlimu, mokytojų kvalifikacijos tobulinimu, taip pat tobulina mokytojų etikos kodeksą, gina savo narius, laiduoja už jų darbo kokybę, teikia konsultacijas ar skatina tyrimus.

Lietuvoje socialinis dialogas yra nauja valdžios ir įvairių visuomenės grupių bendradarbiavimo forma, todėl dar nėra susiformavusių kalbėjimosi, klausymosi ir susitarimo paieškos tradicijų.

Lietuvos švietimo darbuotojų profesinės sąjungos paprastai sprendžia mokytojų darbo užmokesčio programos atnaujinimo sąlygų, mokytojų darbo sąlygų ir darbo santykių, švietimo įstatymo tobulinimo, lėšų naujiems vadovėliams ir mokymo priemonėms skyrimo, mokyklų tinklo pertvarkos ir kitus klausimus.

Lietuvos mokytojų asociacijos vienija šalies mokytojus profesinei ir švietėjiškai veiklai, tobulina pedagogų dalykinę kompetenciją, organizuoja seminarus ir konferencijas. Lietuvos švietimo taryba teikia konsultacijas švietimo politikos ar sistemos gerinimo klausimais.

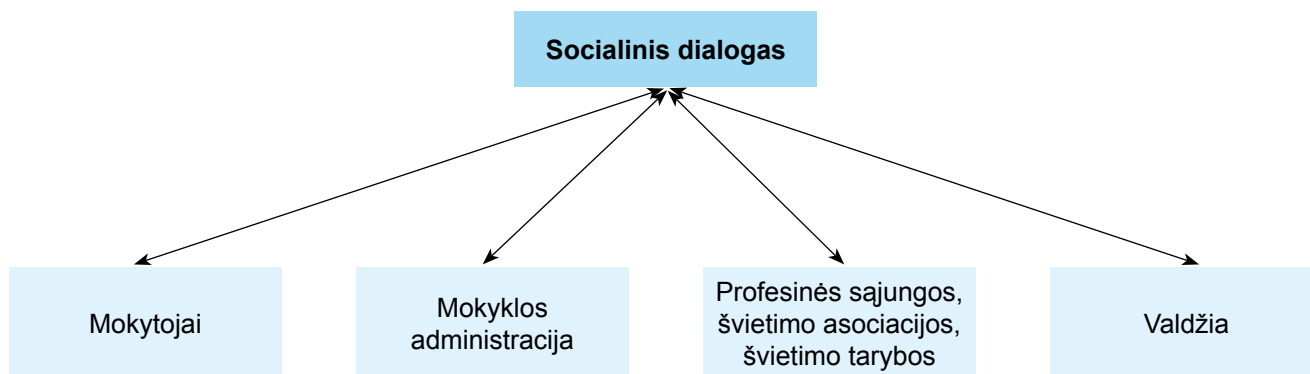
Socialinis dialogas Lietuvos švietime būtų daug darnesnis, jei švietimo darbuotojų profesinės sąjungos, švietimo darbuotojų asociacijos ir įvairios tarybos susivienytų bendram ir darniam darbui taip, kaip šios organizacijos yra susivienijusios užsienio šalyse.

SOCIALINIS DIALOGAS LIETUVOS ŠVIETIME

Socialinis dialogas apima visas organizacijas, kuriose darbuotojai sąveikauja tarpusavyje, todėl dažniausiai pasitaikančios **socialinio dialogo formos** yra kolektyvinės derybos, informacijos suteikimas, konsultavimas, komandinio arba savarankiško darbo ginčų sprendimo būdai, organizuotas / neorganizuotas dalyvavimas vietinių arba nacionalinių įmonių veikloje, darbdavių ir darbuotojų dialogas, įskaitant dvišalius ir trišalius susitarimus.

linis dialogas mokykloje“, kurių pagrindiniai tikslai buvo suteikti mokyklų komandoms žinių ir praktinių įgūdžių, kaip konstruktyviai ginti savo teises ir spręsti konfliktines situacijas mokykloje, skatinti konstruktyvų mokytojų ir darbdavių bendravimą ir bendradarbiavimą.

Seminaro metu vykusios apskritojo stalo diskusijos „Socialinis dialogas mokykloje: skatinti ar vengti?“ metu tiek darbdavių, tiek darbuotojų stengėsi išsakyti savo interesus ir ieškoti kompromisų, kurie neleistų kilti streikams ir nenukentėtų svarbiausi ugdymo proceso dalyviai – mokiniai.



Socialinio dialogo pagrindas yra aktyvūs socialiniai partneriai, nepriklausomos profesinės sąjungos ir kitos organizacijos. Todėl **švietime** socialinis dialogas dažniausiai ir vyksta tarp mokytojų ir mokyklos administracijos arba profesinių sąjungų ir darbdavių organizacijų, valdžios institucijų ir socialinių partnerių (darbuotojų ir darbdavių).

Lietuvoje socialinis dialogas yra nauja bendradarbiavimo forma, todėl dar nėra susiformavusių socialinio dialogo tradicijų – kalbėjimosi, klausymosi, sutarimo ir kompromiso ieškojimo, trūksta tradicijų ginti savo interesus ir atidžiai sudaryti darbo sutartį su darbdaviais.

Siekdamas tobulinti socialinį dialogą švietime, Pilietinių iniciatyvų centras 2008 metais surengė du seminarus „**Socia-**

linis dialogas mokykloje“ metu išgirdo apie galimybę mokyklose steigti darbo tarybas.

Šios diskusijos metu išryškėjo, kad yra didelis poreikis mokyti organizuoti socialinį dialogą mokykloje, užmegzti konstruktyvų mokyklos administracijos ir mokytojų dialogą, ieškoti taikių konfliktų sprendimų būdų, įtampos mažinimo būdų tarp įvairių bendruomenės narių interesų grupių. Mokytojai pripažino, kad jiems trūksta teisės žinių tiek apie savo teises, jų gynimo mechanizmus, tiek apie pareigas ir atsakomybę. Nedaugelyje mokyklų yra sudarytos kolektyvinės sutartys. Dauguma mokytojų tik seminario metu išgirdo apie galimybę mokyklose steigti darbo tarybas.

ŠVIETIMO PROFESINIŲ SĄJUNGŲ VEIKLA LIETUVOJE

Lietuvoje vykstančiam socialiniam dialogui švietime mokytojų ir mokyklų vadovų interesams atstovauja **profesinės sąjungos**.

Pasaulinė praktika rodo, kad profesinės sąjungos bendradarbiauja tarpusavyje, su darbdaviais, valdžios institucijomis ir kitomis organizacijomis. Lietuvos švietimo profesinės sąjungos, palyginti su kitomis užsienio valstybių profsąjungomis, turi nedaug narių mokytojų ir kitų švietimo darbuotojų, paprastai yra **silpnos ir nesutariančios tarpusavyje**. O socialinis dialogas kaip tik ir apima socialinių partnerių bendradarbiavimą, jų kolektyvines derybas dėl mokytojų darbo sąlygų arba socialinių partnerių, konsultacijas dėl švietimo reformų.

Lietuvoje veikia šios švietimo darbuotojų profesinės sąjungos:

- 1) Lietuvos švietimo ir mokslo profesinių sąjungų federacija, į kurią įeina Lietuvos švietimo profesinė sąjunga ir Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimas;
- 2) Lietuvos mokytojų profesinė sąjunga;
- 3) Švietimo ir mokslo profesinė sąjunga „Solidarumas“;
- 4) Lietuvos krikščioniškoji švietimo darbuotojų profesinė sąjunga;
- 5) Lietuvos švietimo darbuotojų profesinė sąjunga;
- 6) Lietuvos profesinė sąjunga „Sandrauga“.

Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatymas apibrėžia, kad profesinė sąjunga – tai savanoriška, savarankiška ir savaveiksmė dirbančių, turinčių profesiją asmenų organizacija ar susivienijimas, atstovaujantis savo nariams ir ginantis jų profesines darbo, ekonomines, socialines teises ir interesus bei siekiantis jų gerovės.

Pagrindiniai profesinių sąjungų **tiksiai** yra šie:

- pagalba nariams (pavyzdžiui, apsauga nuo nedarbo, rūpinimasis sveikata, senatve, laidojimo išlaidomis);
- kolektyvinės derybos (dažniausiai su darbdaviais dėl atlyginimų ir darbo sąlygų);
- profesinė veikla (profesinės sąjungos inicijuoja streikus, mitingus ar demonstracijas);
- politinė veikla (profesinės sąjungos prisideda prie įstatymų, palankių jų nariams, leidimo, taip pat vykdo kampanijas, užsiima lobizmu ir finansiškai remia kandidatus arba partijas).

Švietimo profesinės sąjungos vadovaujasi **Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatymu**, kuriuo teigiama, kad profesinės sąjungos, jų susivienijimai **turi teisę**:

- vesti derybas ir sudaryti sutartis (susitarimus) su darbdaviais, jų organizacijomis, susivienijimais dėl darbuotojų užimtumo, perkvalifikavimo, darbo organizavimo ir užmokesčio, darbo ir gyvenimo sąlygų gerinimo bei kitų klausimų (12 str.);
- kontroliuoti, kaip laikomasi darbo ir profesinių sąjungų įstatymų (17 str.);
- reikalauti panaikinti darbdavio sprendimus, pažeidžiančius Lietuvos Respublikos įstatymų numatytas darbo, ekonomines bei socialines profesinių sąjungų teises (18 str.);
- siūlyti traukti atsakomybėn pareigūnus, kurie pažeidžia darbo įstatymus, neužtikrina saugių darbo sąlygų, nevykdo kolektyvinės sutarties ar kitokių tarpusavio susitarimų (19 str.);
- rengti susirinkimus, įstatymų nustatyta tvarka organizuoti mitingus, demonstracijas, kitus masinius renginius, skelbti streikus (23 str.);
- užsiimti leidybine, gamybine-ūkine veikla, steigti labdaros ir kitokius fondus (24 str.).

Lietuvos švietimo profesinių sąjungų pagrindiniai tikslai yra ginti savo narių profesines, ekonomines bei socia-

lines teises ir teisėtus jų interesus, teikti nariams paramą, materialinę pagalbą, sudaryti ir kontroliuoti kolektyvines sutartis ir susitarimus su darbdaviais, jų organizacijomis ir susivienijimais dėl darbo užmokesčio, darbo organizavimo, žmogaus saugos darbe, darbo ir poilsio laiko bei kitų socialinių ekonominių sąlygų, reikalauti iš darbdavių panaikinti jų sprendimus ir įsakymus, kurie pažeidžia Lietuvos Respublikos įstatymų numatytas darbo, ekonomines bei socialines profesinės sąjungos narių teises, organizuoti ir valdyti streikus bei kitas teisėtas priemones, kurių imtis darbuotojai turi teisę.

Lietuvos švietimo profesinės sąjungos **pastaruoju metu diskutuoja šiais klausimais**:

- mokytojų darbo užmokesčio programos atnaujinimo sąlygos;
- mokytojų darbo sąlygos ir darbo santykiai;
- socialinis dialogas švietime;
- švietimo įstatymo tobulinimas;
- lėšos naujiems vadovėliams ir mokymo priemonėms;
- bendrųjų ugdymo planų projektų įgyvendinimas ir tobulinimas;
- mokinio krepšelio skaičiavimo metodikos tobulinimas;
- mokyklų tinklo pertvarka;
- mokytojų kvalifikacijos tobulinimo sistema.

Lietuvos švietimo profesinės sąjungos duomenimis, **mokyklose** profesinės sąjungos (darbuotojų atstovai) ir darbdaviai tariasi bei derasi dėl atlyginimų koeficientų „žirklių“, objektyvaus krūvių mokytojams paskirstymo, papildomų mokytojų darbų, kurie turi būti apmokami, vietos, kurioje mokytojai galėtų tinkamai vykdyti metodinę veiklą, mokytojų darbo mokinių atostogų metu. Dažniausiai, vykstant socialiniam dialogui, abiem pusėms pavyksta pasiekti norimų rezultatų kompromisais ir susitarimais.

Savivaldos lygmeniu socialinis dialogas vyksta tarp savivaldybės administracijos, mokyklos vadovų ir mokytojų (trishaliai susitarimai), kurio metu sprendžiami mokyklų tinklo pertvarkos, mokyklų finansavimo, aprūpinimo priemonėmis, neformaliojo vaikų švietimo, olimpiadų organizavimo, apeliacijų dėl mokytojų atestacijos nagrinėjimo, mokinio krepšelio 5 proc. paskirstymo, priedų skyrimo klausimai.

KITŲ ŠALIŲ ŠVIETIMO DARBUOTOJŲ PROFESINIŲ SAJUNGŲ VEIKLA

Pasaulyje aktyviai veikia šios švietimo darbuotojams atstovaujantios organizacijos:

- **Europos švietimo profesinių sąjungų komitetas** (ETUCE – European Trade Union Committee for Education);
- **Pasaulinė švietimo ir mokslo darbuotojų profesinė sąjunga** (EI – Education International).

Abi organizacijos, bendradarbiaudamos su valdžia ir kitomis organizacijomis, atstovauja švietimo darbuotojų interesams ir daug dėmesio skiria jų profesiniam tobulėjimui, organizacijų plėtrai, ypač tose šalyse, kuriose politinės, socialinės, ekonominės ir kitos sąlygos trukdo žmonių ir profesinių sąjungų teisėms įgyvendinti, darbo sąlygoms ir švietimo paslaugoms gerinti.

Europos švietimo profesinių sąjungų komiteto (ETUCE) ir Pasaulinės švietimo ir mokslo darbuotojų profsąjungos (EI) veikla

ETUCE	EI
ATSTOVAVIMAS	
Apima 166 organizacijas ir atstovauja 118 mokytojų profesinių sąjungų iš 28 Europos Sąjungos ir Europos laisvos prekybos asociacijos (EFTA) šalių.	Atstovauja beveik 30 mln. mokytojų ir švietimo darbuotojų. 402 organizacijos narės (nuo ikimokyklinio ugdymo institucijų iki universitetų) yra 173 šalyse.
VEIKLA	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Mokytojų sąjungų Europos Sąjungoje atstovaujamas balsas. ✓ Remia ir skatina laisvą mokytojų judėjimą, pradinio ir pagrindinio ugdymo mokytojų mokymą, ugdymo programų tobulinimą, profesinį švietimą ir mokymą, kalbos mokymąsi, jaunimo ir suaugusiųjų kvalifikacijos tyrimus, tarpkultūrinį švietimą. ✓ Skatina kokybę visuose švietimo lygmenyse nuo ikimokyklinio iki aukštojo mokslo ir suaugusiųjų švietimo; ✓ Reikalauja daugiau galimybių švietimo mainų ir bendradarbiavimo srityje. ✓ Remia mokytojų organizacijų interesus, padeda bendradarbiauti su kitomis ES institucijomis ir profsąjungomis. ✓ Kovoja už žmonių teises, prieš rasizmą, ksenofobiją bei socialinę atskirtį. ✓ Aktyviai prisideda prie socialinio dialogo skatinimo ir pagrindinių piliečių teisių įgyvendinimo. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Remia mokytojų ir švietimo darbuotojų organizacijas, skatina solidarumą ir organizacijos narių bendravimą. ✓ Skatina taiką, demokratiją, socialinį teisingumą, lygybę, vienybę, pagarbą žmogaus orumui, tarptautinį supratimą ir gerą valią plėtojant švietimą ir stiprinant mokytojų ir kitų švietimo darbuotojų bendradarbiavimą. ✓ Gerina mokytojų ir kitų švietimo darbuotojų darbo sąlygas ir rūpinasi reikiamu užimtumu, skatina profesinį jų statusą, remia profesinę laisvę bei organizacijų teises dalyvauti kuriant ir įgyvendinant švietimo politiką. ✓ Skatina teisę į švietimą visiems pasaulio žmonėms, vykdamant atvirų, viešai finansuojamų ir kontroliuojamų švietimo sistemų, akademinėlių ir kultūrinių institucijų kūrimą ir apsaugą. ✓ Kovoja su visomis rasizmo, šališkumo ir diskriminacijos formomis švietimo ir kitose srityse, nes tolerancija ir pagalba įvairovei yra taikaus pasaulio pamatas. ✓ Skiria ypatingą dėmesį lyderystės plėtojimui ir moterų dalyvavimui visuomenės gyvenime.

Šaltinis. Sudaryta pagal http://etuce.homestead.com/about_etuce.html ir <http://www.ei-ie.org/en/> internetiniuose puslapiuose pateiktą medžiagą.

Atskirose šalyse mokytojų interesus gina ir socialiniame dialoge jiems atstovauja veikiančios profesinės sąjungos ir/arba asociacijos. Jų funkcijos ir atliekama veikla įvairiose šalyse skiriasi.

Suomijos švietimo profesinė sąjunga (OAJ) siekia:

- užtikrinti geresnį ir kokybiškesnį, visiems prieinamą švietimą visiems;
- sukurti ir kaskart tobulinti mokymo sistemą mokytojams;
- remti mokytojų profesijos plėtojimą, mokytojų kvalifikacijos tobulinimą;
- užtikrinti Suomijos mokytojų interesus, savo nariams teikti patarimus ir konsultacijas, įvairias draudimo išmokas, poilsio ir rekreacijos paslaugas;

- su vyriausybe, parlamentu, ministerijomis, Nacionaline švietimo taryba, savivaldybėmis derėtis dėl lėšų skyrimo, reguliaraus mokytojų kvalifikacijos tobulinimo, darbo sąlygų ir geresnės aplinkos, kolektyvinių sutarčių.

Didžiosios Britanijos švietimo darbuotojų profesinės sąjungos atstovauja Anglijos, Šiaurės Airijos, Škotijos ir Velso darbuotojų interesams.

Nacionalinė mokytojų profesinė sąjunga (NUT), Nacionalinė mokyklų direktorių asociacija (NAHT), Nacionalinė mokytojų profesinės sąjungos (NASUWT), Mokytojų ir dėstytojų profesinė sąjunga (ATL), Mokytojų profesinė sąjunga (PAT) ir Škotijos švietimo profesinė sąjunga (EIS):

- skiria dėmesio mokytojų, dėstytojų, kitų švietimo darbuotojų statusui įtvirtinti ir profesiniams interesams atliepti, organizuodami įvairias mokymo ir tobulinimo programas;
- orientuojasi į leidinių apie pagalbą mokymo praktikoje leidybą ir naudingų, informatyvių seminarų bei konferencijų organizavimą;
- bendradarbiaudamos su Vyriausybe siekia paveikti švietimo politiką, kuri turi įtakos mokytojų profesinio gyvenimo tobulėjimui;
- teikia teisinę ir profesinę apsaugą, konsultuoja, pateikia reikiamą informaciją ar pagalbą dėl darbo valandų sumažinimo, per didelio darbo krūvio sumažinimo, pensijų problemų sprendimo, geresnio asmeninio gyvenimo ar sąžiningo darbo užmokesčio;
- nagrinėja disciplinos ir kompetencijos klausimus, derasi dėl neteisėto atleidimo iš darbo, ankstyvo išėjimo į pensiją, diskriminacijos neigimo.

Danijos mokytojų profesinė sąjunga (DLF):

- tobulina mokytojų ir kitų švietimo darbuotojų kvalifikaciją, nes profsąjunga tvirtai įsitikinusi, kad didelė mokytojų kompetencija ir tinkami išteklių užtikrina kokybišką mokymą;
- organizuoja mokymus, seminarus ir konferencijas mokyklų atstovams bei kitiems profesinės sąjungos nariams;
- kolektyviai derasi su darbdaviais, bendradarbiauja su valdžia ir kitomis profesinėmis sąjungomis nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu dėl pagalbos ir reikiamos informacijos pateikimo savo nariams bei mokymų, seminarų, konferencijų organizavimo;
- konsultuoja savo narius ir teikia teisinę pagalbą dėl darbo užmokesčio, darbo sąlygų, psichologinės darbo aplinkos, politinių ir ekonominių tendencijų švietimo srityje;
- leidžia savaitinį ir mėnesinį žurnalą.

Švietimo darbuotojų profesinės sąjungos Olandijoje daugiausia dėmesio skiria ankstyvo išėjimo į pensiją, etatų mažinimo ir reorganizacijos klausimams, **Portugalijoje** – konsultacijoms darbo ir asmeniniais klausimais, **Italijoje** – mokytojų mobilumui, darbo sąlygoms ir darbuotojų

saugumui, **Graikijoje** – mokytojų sveikatos priežiūrai ir atostogoms.

Čekijos, Vengrijos, Bulgarijos švietimo darbuotojų profesinės sąjungos rūpinasi socialinėmis programomis, mokytojų darbo sąlygomis, darbo vietos saugumu, papildomu užmokesčiu už darbą, **Slovakijos** – koncentruoja dėmesį į ilgesnes mokytojų atostogas, pensijų draudimą, socialinius fondus ir darbo sąlygas.

Latvijos švietimo darbuotojų profesinė sąjunga gina savo narių teises ir interesus bei daugiausia dėmesio skiria mokytojų darbo užmokesčio didinimui, taip pat mokytojams padeda susitarti su darbdaviais dėl kompensacijų už darbą atostogų metu. Socialinis dialogas Latvijoje laikomas pagrindine darbuotojų socialinės apsaugos ir teisių gynimo forma, todėl siekiama tobulinti socialinį dialogą tarp profesinių sąjungų, darbdavių asociacijų ir valstybinių institucijų, didinti skaidrumą priimant sprendimus.

Estijos švietimo darbuotojų profesinė sąjunga (EPU) bendradarbiauja su valdžia ginant švietimo darbuotojų teises, kartu su Estijos Vyriausybe ir vietinėmis profesinėmis sąjungomis derasi dėl darbo užmokesčio, o su Vyriausybe, darbdaviais ir kitomis profsąjungomis – dėl socialinių garantijų. Taip pat teikia konsultacijas ir informaciją savo nariams apie naujus įstatymus ar nutarimus, kartu su Švietimo ir mokslo ministerija rengia konkursą „Metų mokytojas“, finansuoja vyrų mokytojų chorą, organizuoja mokytojų sporto varžybas.

Lotynų Amerikos švietimo darbuotojų profesinės sąjungos teikia savo nariams šias paslaugas: sveikatos ir vaikų priežiūros, padengia laidojimo išlaidas, suteikia mokamas atostogas ir pan. Taip pat rūpinasi profesiniu mokymu (Kolumbijoje, Argentinoje, Kosta Rikoje veikia specialus profesinio mokytojų mokymo centras, Meksikoje profesiniu mokymu rūpinasi darbdaviai), dalyvauja kolektyvinėse derybose su valdžia, kitomis profesinėmis sąjungomis ir politinėmis partijomis.

Užsienio šalių švietimo darbuotojų profesinės sąjungos	Lietuvos švietimo darbuotojų profesinės sąjungos
<ul style="list-style-type: none"> • Gina mokytojų interesus. • Daugiausia dėmesio skiria švietimo darbuotojų statusui įtvirtinti ir profesinėms kompetencijoms ir mokytojų kvalifikacijai tobulinti. • Teikia savo nariams patarimus ir konsultacijas, teisinę ir profesinę pagalbą. • Bendradarbiauja su valdžia ir kitomis profesinėmis sąjungomis dėl pagalbos ir reikiamos informacijos pateikimo savo nariams, reguliaraus mokytojų kompetencijos tobulinimo, darbo sąlygų ir geresnės aplinkos bei mokymų, seminarų, konferencijų organizavimo. • Teikia reikiamą informaciją dėl darbo užmokesčio, darbo sąlygų, dėl darbo valandų sumažinimo, per didelio darbo krūvio sumažinimo, neteisėto atleidimo iš darbo, pensijų problemų sprendimo, psichologinės darbo aplinkos, diskriminacijos, politinių ir ekonominių tendencijų švietimo srityje. 	<ul style="list-style-type: none"> • Gina mokytojų interesus. • Daugiausia dėmesio skiria mokytojų darbo užmokesčio programos sąlygoms atnaujinti, mokytojų darbo sąlygoms ir darbo santykiams gerinti. • Teikia nariams paramą ir konsultacijas. • Sudaro ir kontroliuoja kolektyvines sutartis ir susitarimus su darbdaviais, jų organizacijomis ir susivienijimais dėl darbo užmokesčio, darbo organizavimo, žmogaus saugos darbe, darbo ir poilsio laiko bei kitų socialinių ekonominių sąlygų. • Darbdaviai tariasi bei derasi dėl objektyvaus krūvių mokytojams paskirstymo, papildomų mokytojų darbų, kurie turi būti apmokami, vietos, kurioje mokytojai galėtų tinkamai vykdyti metodinę veiklą, mokytojų darbo mokinių atostogų metu.

Užsienio šalių švietimo darbuotojų profesinės sąjungos	Lietuvos švietimo darbuotojų profesinės sąjungos
<ul style="list-style-type: none"> • Rūpinasi socialinėmis programomis, mokytojų darbo sąlygomis, darbo vietos saugumu, papildomu užmokesčiu už darbą, kompensacijomis už darbą atostogų metu. • Leidžia žurnalus apie pagalbą mokymo praktikoje. • Organizuoja mokymus, seminarus ir konferencijas mokytojų atstovams bei kitiems profesinių sąjungų nariams. • Nagrinėja disciplinos ir kompetencijos klausimus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sprendžia švietimo įstatymo tobulinimo, lėšų naujiems vadovėliams ir mokymo priemonėms skyrimo, mokyklų tinklo pertvarkos, mokinio krepšelio skaičiavimo metodikos tobulinimo, bendrųjų ugdymo projektų įgyvendinimo ir tobulinimo bei kitus klausimus. • Rašo straipsnius spaudoje, skaito pranešimus konferencijose.

ŠVIETIMO DARBUOTOJŲ ASOCIACIJŲ IR ŠVIETIMO TARYBŲ FUNKCIJOS KITOSE ŠALYSE IR LIETUVOJE

Švietimo darbuotojų asociacijos dažniausiai yra toks pats svarbus socialinis partneris kaip ir profesinės sąjungos, kurios daugiausia sprendžia su darbo santykiais susijusius klausimus. Švietimo darbuotojų asociacijos siekia, kad mokytojai būtų profesionalesni, gina savo narius, laiduoja už jų darbo kokybę, teikia konsultacijas, rūpinasi mokytojų kvalifikacijos tobulinimu, išduoda / atima licencijas, suteikiančias teisę dirbti mokytoju, rūpinasi mokytojo profesijos prestižu.

Mokytojų asociacijos Lietuvoje atstovauja savo narių interesams socialiniame dialoge, vienija šalies mokytojus profesinei ir švietėjiškai veiklai, sudaro sąlygas asociacijos narių kūrybiniam bei dalykiniam tobulėjimui, tobulina mokytojų dalykinę kompetenciją, apibendrina ir skleidžia savo narių patirtį, organizuoja mokytojų konferencijas, susitikimus, kvalifikacinius renginius – seminarus, kursus, leidžia metodines rekomendacijas, informacinius biuletenius, publikuoja straipsnius.

[vairių šalių **švietimo tarybos** dažnai yra finansiškai savarankiškos ir autonomiškos organizacijos. Jos, panašiai kaip ir švietimo darbuotojų asociacijos, rūpinasi mokytojų profesijos prestižo kėlimu, tobulina mokytojų etikos kodeksą, rūpinasi mokytojų kvalifikacijos tobulinimu ir nuolatinio profesinio tobulinimosi procesu, remia mokytojų kvalifikacijos tobulini-

mo kursus, konsultuoja dėl mokytojų profesijos tobulinimo programų, registruoja mokytojus, nagrinėja skundus dėl profesijos statuso ir mokytojų kompetencijų, skatina tyrimus ir nustato informacijos keitimosi procedūras tarp mokytojų ir kitų švietimo organizacijų.

Lietuvos švietimo taryba analizuoja ir stebi, kaip įgyvendinama Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 (patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. IX-1700) nuostatos ir jų įgyvendinimo programa, teikia konsultacijas Lietuvos Respublikos Seimui, Lietuvos Respublikos Vyriausybei, Švietimo ir mokslo ministerijai, savivaldybių institucijoms, švietimo teikėjams, mokslo ir studijų institucijoms apie švietimo politiką, švietimo sistemos gerinimą, nacionalinę švietimo politiką, mokslo plėtros tendencijas, nacionalinės švietimo plėtros programas ir švietimo prioritetų įgyvendinimą.

Taip pat Lietuvos švietimo taryba aptaria ir vertina Švietimo ir mokslo ministerijos parengtų įstatymų ir kitų teisės aktų projektus bei švietimo veiklą reglamentuojančius dokumentus, teikia pasiūlymus dėl švietimo plėtotės kryptių, valstybinių švietimo plėtotės programų įgyvendinimo ir švietimo prioritetinio finansavimo.

Užsienio šalių švietimo darbuotojų asociacijos ir švietimo tarybos	Lietuvos švietimo darbuotojų asociacijos ir švietimo tarybos
<ul style="list-style-type: none"> • Vienija mokytojus profesinei ir švietėjiškai veiklai. • Rūpinasi mokytojų profesijos prestižo kėlimu. • Siekia, kad mokytojai būtų profesionalesni, rūpinasi mokytojų kvalifikacijos tobulinimu. • Tobulina mokytojų etikos kodeksą. • Organizuoja konferencijas, seminarus švietimo darbuotojams. • Gina savo narius, laiduoja už jų darbo kokybę. • Konsultuoja dėl mokytojų profesijos tobulinimo programų. • Išduoda / atima licencijas mokytojams. • Registruoja mokytojus. • Nagrinėja skundus dėl profesijos statuso ir mokytojų kompetencijų. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vienija šalies mokytojus profesinei ir švietėjiškai veiklai. • Skatina tyrimus ir nustato informacijos keitimosi procedūras tarp mokytojų ir kitų švietimo organizacijų. • Tobulina pedagogų dalykinę kompetenciją. • Organizuoja mokytojų konferencijas, susitikimus, kvalifikacinius renginius – seminarus, kursus. • Atstovauja savo narių interesams socialiniame dialoge. • Apibendrina ir skleidžia savo narių patirtį. • Teikia konsultacijas švietimo politikos ar sistemos gerinimo klausimais. • Teikia konsultacijas valdžios institucijoms apie švietimo politiką, švietimo sistemos gerinimą, nacionalinę švietimo politiką, mokslo plėtros tendencijas, nacionalinės švietimo plėtros programas ir švietimo prioritetų įgyvendinimą. • Leidžia metodines rekomendacijas, informacinius biuletenius, publikuoja straipsnius.

SOCIALINIO DIALOGO ŠVIETIME STIPRINIMAS

2005 metais buvo atliktas tyrimas, kurio **tikslas** – išsiaiškinti, kokie yra darbo rinkos santykiai ir socialinis dialogas, derybų sistema, mokytojų įdarbinimo sąlygos ir požiūris į Europos švietimą. Šis tyrimas – pirmasis bandymas apžvelgti socialinio dialogo būklę Europos švietimo sektoriuje iš mokytojų profesinių sąjungų perspektyvos.

Tyrimo dalyvavo **respondentai** iš 47 profesinių sąjungų ir 27 Europos šalių, kurie buvo suskirstyti į **dvi grupes**:

1) 1 grupė – 24 profesinės sąjungos iš 15 šalių, priklausančių EU15/EFTA grupei (EU15 – Austrija, Belgija, Danija, Suomija, Prancūzija, Vokietija, Graikija, Airija, Italija, Liuksemburgas, Olandija, Portugalija, Ispanija, Švedija, Didžioji Britanija, EFTA narės – Norvegija, Šveicarija, Islandija, Lichtenšteinas);

2) 2 grupė – 23 profesinės sąjungos iš 12 šalių, priklausančių EU10+4 grupei (EU10 – Čekija, Estija, Kipras, Latvija, Lenkija, **Lietuva**, Malta, Slovakija, Slovėnija, Vengrija, 2007 m. sausio 1 d. įstojusios Bulgarija, Rumunija ir šalys kandidatės – Kroatija bei Turkija).

Apibendrinti respondentų grupių tyrimo rezultatai pateikti lentelėje, kurioje atskleidžiami socialinio dialogo tarp seniau įstojusių į ES narių ir naujausių ES valstybių.

Pirmosiose ES valstybėse narėse jau yra susiformavusios socialinio dialogo tradicijos – dominuoja kolektyvinės derybos, stipri sąveika tarp organizacijų, didesnis kitų supratimas. Naujausioms ES narėms dar tenka gerokai tobulėti.

Socialinio dialogo švietimo srityje stiprinimas Europoje

EU15/EFTA	EU10+4
Kolektyviai derasi nacionaliniu lygmeniu	Kolektyviai derasi vietiniu lygmeniu
Neformalus kolektyvinių sutarčių priėmimas	Formalus kolektyvinių sutarčių priėmimas
Kolektyvinių sutarčių trukmė ilgesnė	Kolektyvinių sutarčių trukmė trumpesnė
Darbo užmokestis ir darbo laikas nustatyti darbotvarkėje	Darbo užmokestis ir darbo laikas nenustatyti darbotvarkėje
Nevyksta kolektyvinės derybos dėl kvalifikacijos tobulinimo kursų neatsitraukiant nuo darbo	Kolektyviai susitariama dėl kvalifikacijos tobulinimo kursų neatsitraukiant nuo darbo
Pagrindinė diskutuojama tema – pensijos	Koncentruojasi į tradicinių profesinių sąjungų klausimus, pavyzdžiui, darbo užmokesčio ir darbo sąlygų klausimus
Linkusi į bendradarbiavimo procesą (su darbdavių organizacijomis, mokinių ir jų tėvų organizacijomis, vietos valdžia)	Linkusi į dalyvavimo procesą (atstovavimas, konsultavimas ir įsitraukimas į derybas)
Socialinio dialogo geroji praktika – neformalus procesas, abipusė pagarba ir sprendimų priėmimas, bendradarbiavimo tarp darbo rinkos atstovų ir vyriausybės tradicija; Socialinio dialogo problemos – trūksta valdžios pastangų teikti konsultacijas švietimo, biudžeto klausimais, informacijos apie teisę rengti streikus, darbuotojų teises; Kiti svarstomi klausimai – mokytojų profesijos ateitis ir kompetencijų tobulinimas, pensijos, darbo užmokestis, darbo sąlygos, socialinis saugumas, mokesčiai ir biudžetas	Socialinio dialogo geroji praktika – formalus procesas, konsultavimas, kasmetinis dialogas, reguliariai vykstantys oficialūs ir neoficialūs susitikimai, oficialus statusas trišalėse institucijose; Socialinio dialogo problemos – trūksta informacijos biudžeto klausimais, tvirtos darbdavių organizacijos, darbdavių įstatyminės bazės, dialogo tarp sektorių, vienybės tarp mokytojų organizacijų, taip pat per daug konkuruojančios sąjungos; Kiti svarstomi klausimai – dėl darbo užmokesčio, pensijų, darbo sąlygų, sveikatos reformos, aukštojo mokslo, mokytojų teisių, kvalifikacijos tobulinimo
Profesinės sąjungos, norėdamos nagrinėti tarptautinio švietimo klausimus, remiasi PISA tyrimais	Profesinės sąjungos, norėdamos nagrinėti tarptautinio švietimo klausimus, turi kuo geriau išmanyti ES Lisabonos procesą

NAUDOTI ŠALTINIAI

- 1) Danijos mokytojų profesinė sąjunga. <http://www.dlf.org/files/DLF/English/EngelskPjece1.pdf>
- 2) Estijos švietimo darbuotojų profesinė sąjunga. <http://www.ehl.org.ee/eepu.html>
- 3) Europos švietimo profesinių sąjungų komitetas. http://etuce.homestead.com/about_etuce.html
- 4) Lietuvos darbo federacija. <http://www.ldf.lt/index.php?cid=2894>
- 5) Lietuvos mokytojų profesinės sąjungos įstatai. <http://www.lmps.lt/lenya/lmps/live/index/istatai.doc>
- 6) Lietuvos profesinė sąjunga „Sandrauga“.
<http://www.sandrauga.lt/content.php?page=tikslai.htm&activEmn=%20LPS%20„Sandrauga“%20tikslai%20ir%20veikla>
- 7) Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatymas.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=221466
- 8) Lietuvos švietimo darbuotojų profesinės sąjungos įstatai. <http://www.lsdps.lt/images/istatai.doc>
- 9) Mokytojų profesinė sąjunga. <http://www.pat.org.uk/>
- 10) Mokytojų ir dėstytojų profesinė sąjunga. <http://www.atl.org.uk/>
- 11) Nacionalinė mokyklų direktorių asociacija. <http://www.naht.org.uk/>
- 12) Nacionalinė mokytojų profesinė sąjunga. <http://www.nasuwt.org.uk/>
- 13) Nacionalinė mokytojų sąjunga. <http://www.teachers.org.uk>
- 14) Pasaulinė švietimo ir mokslo darbuotojų profesinė sąjunga. <http://www.ei-ie.org/en/>
- 15) Profesinės sąjungos ir socialinis dialogas: dabartinė situacija ir perspektyva.
http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---actrav/documents/publication/wcms_111471.pdf
- 16) Suomijos švietimo profesinė sąjunga.
http://www.oaj.fi/portal/page?_pageid=515,452376&_dad=portal&_schema=PORTAL
- 17) Škotijos švietimo profesinė sąjunga. <http://www.eis.org.uk/>
- 18) Švietimo ir mokslo ministerijos ir Lietuvos švietimo darbuotojų profesinės sąjungos vadovų ir atstovų susitikimo su švietimo ir mokslo ministru protokolai. <http://www.smm.lt/veikla/docs/profsajungos/Protokolai%2020090515.pdf>
- 19) Vaillant D. Švietimo reformos ir mokytojų profesinės sąjungos. Paryžius: UNESCO, 2005.
- 20) http://etuce.homestead.com/publications2005/Report_Seminar_socialDialogue_3July2005__ENG.pdf
- 21) http://www.smm.lt/veikla/docs/komisijos/lst/LRVnut_2004_LST%20nuostatai.pdf

ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ – Švietimo ir mokslo ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių švietimo padalinių specialistams ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Serijoje „Švietimo problemos analizė“ pateikiama glausta, konkreti ir aktuali švietimo sistemos funkcionavimo problemų analizė. Leidiniai skelbiami ir internete adresu http://www.smm.lt/svietimo_bukle/analizes.htm ir portale Emokykla.

Pasiūlymus, pastabas ar komentarus prašome siųsti Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vedėjui Ričardui Ališauskui (Ricardas.alisauskas@smm.lt).

Autorius, norinčius publikuoti savo parengtas analizes serijoje „Švietimo problemos analizė“, prašome kreiptis į Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vyresniąją specialistę Jolantą Navickaitę (el. p. Jolanta.Navickaite@smm.lt, tel. (85) 219 1120).

Analizę parengė Rugilė Paravinskaitė, Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros Mokyklų veiklos kokybės išorės vertinimo skyriaus vyriausioji specialistė.

Konsultavo Eglė Pranckūnienė, Mokyklų tobulinimo centro direktorė, Laimutis Deveikis, Pilietinių iniciatyvų centro projektų koordinatorius, Romas Turonis, Lietuvos švietimo profesinės sąjungos mokymų vadovas, konsultantas.

SOCIALINIS DIALOGAS ŠVIETIME: KAS? KĄ? KAIP?

Redaktorė Nijolė Šorienė

Maketavo UAB „Sapnų sala“

2010-07-19. Tir. 1950 egz.

Išleido Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos

Švietimo aprūpinimo centras, Geležinio Vilko g. 12, LT-01112 Vilnius

Spausdino UAB „Sapnų sala“, S. Moniuškos g. 21, LT-08121 Vilnius

ISSN 1822-4156